

بررسی مزیت های نسبی و توانمندی بخش های اقتصادی استان قزوین

تهیه کننده : نعمت اله عالی منش

مقدمه

در حال حاضر تهیه حساب های اقتصادی در اکثر کشورهای جهان براساس تعاریف و مفاهیم، طبقه بندیها و روشها و جداول یکسان و هماهنگ با نظام حسابهای اقتصادی توصیه شده از سوی دفتر آماری سازمان ملل متحد صورت می گیرد تا امکان مقایسه وضعیت اقتصادی مناطق را با یکدیگر فراهم نماید. دولت به عنوان قویترین بخش در عرصه اقتصاد کشور، نقش مهمی در تعیین حسابهای اقتصادی کشور داراست. سیاست عدم تمرکز و برنامه ریزی منطقه ای از عمده خط مشی های تعیین شده در برنامه چهارم و پنجم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی کشور بوده که با سرعت در بدنه برنامه ریزی کشور در حال اجرا می باشد. تهیه و تدوین حساب های منطقه ای در استان و محاسبه تولید ناخالص داخلی استان می تواند به عنوان یکی از ابزارهای اصلی تامین نیازهای آماری در فرآیند برنامه ریزی و سیاستگذاری اقتصاد مناطق باشد. به عبارت دیگر حساب های منطقه ای در استان می تواند همان نقش کلیدی و کاربردی که این حساب در سطح ملی داراست را در منطقه عهده دار باشد بگونه ای که تحقق اهداف برنامه ریزی منطقه ای در گرو تعیین شاخصها و یافته های این حسابها می باشد. در این مقاله مزیت های نسبی بخش های اقتصادی حاصل از اجرای طرح حساب های منطقه ای در استان قزوین طی سالهای ۹۰-۱۳۷۹ به تفصیل مورد بررسی قرار گرفته است.

محورهای مورد بحث

- ۱- سابقه تهیه حسابهای منطقه ای
- ۲- بررسی شاخص ارزش افزوده در بخش های عمده اقتصادی طی دوره زمانی ۱۳۷۹ تا ۱۳۹۰
- ۳- رتبه بندی استان قزوین طی سالهای ۹۰-۱۳۷۹ براساس تولید ناخالص داخلی و درآمد سرانه
- ۴- بررسی مزیت نسبی و توانمندی های فعالیت های اقتصادی در استان

۱- بررسی شاخص ارزش افزوده در بخش های عمده اقتصادی استان طی دوره زمانی ۹۰-۱۳۷۹

از بررسی شاخص ارزش افزوده در بخش های عمده اقتصادی استان طی دوره زمانی ۱۳۷۹ تا ۱۳۹۰ می توان نتایج زیر را بدست آورد:

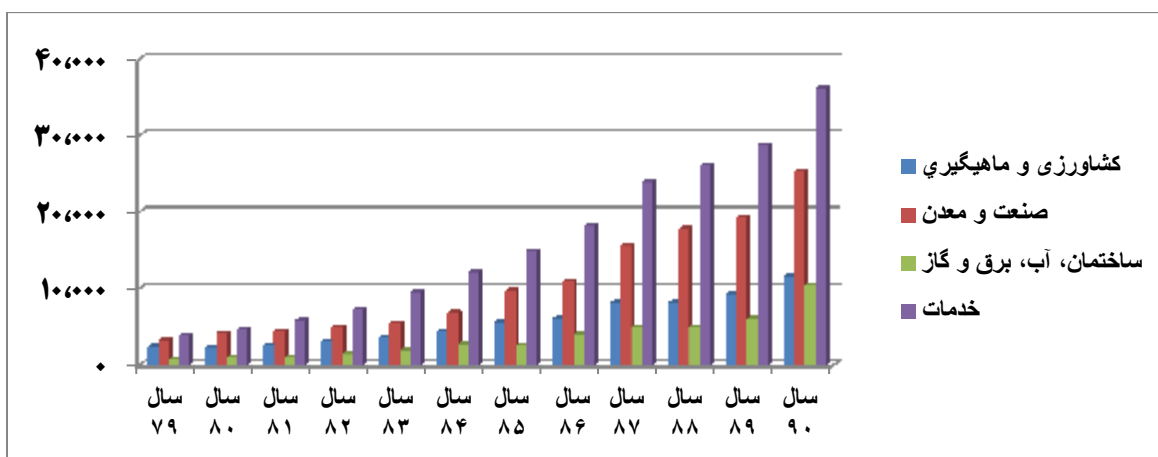
الف- متوسط رشد بخش های عمده اقتصادی استان نشان می دهد که طی دوره زمانی ۱۳۷۹ تا ۱۳۹۰ بخش ساختمان، آب، برق و گاز با ۲۶.۰۳ درصد بیشترین و بخش کشاورزی و ماهیگیری با ۱۴.۰۹ درصد کمترین متوسط رشد را داشته است.

ب- متوسط رشد بخش های عمده اقتصادی استان نشان می دهد که طی دوره زمانی ۱۳۷۹ تا ۱۳۹۰ بخش ساختمان، آب، برق و گاز افزایش یافته و بخش کشاورزی و ماهیگیری کاهش یافته است. بخش خدمات و صنعت و معدن تقریباً وابسته بهم بوده اند.

جدول ۱- ارزش افزوده و محصول ناخالص داخلی استان قزوین طی سالهای ۹۰-۱۳۷۹ (مبلغ به میلیارد ریال)

نام بخش	سال ۷۹	سال ۸۰	سال ۸۱	سال ۸۲	سال ۸۳	سال ۸۴	سال ۸۵
کشاورزی و ماهیگیری	۲,۳۷۷	۲,۲۱۲	۲,۵۶۶	۳,۰۰۸	۳,۵۲۸	۴,۴۰۸	۵,۵۷۵
صنعت و معدن	۳,۲۰۹	۴,۱۳۵	۴,۳۵۶	۴,۹۴۱	۵,۳۷۴	۶,۸۰۲	۹,۷۲۵
ساختمان، آب، برق و گاز	۶۵۰	۹۲۰	۹۸۱	۱,۴۱۳	۱,۸۶۶	۲,۶۷۰	۲,۵۲۹
خدمات	۳,۸۰۵	۴,۶۸۵	۵,۸۱۶	۷,۱۸۲	۹,۵۱۲	۱۲,۱۲۰	۱۴,۸۸۴
جمع ارزش افزوده	۱۰,۰۴۰	۱۱,۹۵۲	۱۳,۷۱۹	۱۶,۵۴۵	۲۰,۲۷۹	۲۶,۰۰۰	۳۲,۷۱۲
محصول ناخالص داخلی	۱۰,۰۵۰	۱۲,۰۴۲	۱۳,۸۳۰	۱۶,۶۷۵	۲۰,۵۱۹	۲۵,۸۹۶	۳۲,۶۴۰
درآمد سرانه (میلیون ریال)	۱۰	۱۱	۱۳	۱۵	۱۹	۲۳	۲۹

نام بخش	سال ۸۶	سال ۸۷	سال ۸۸	سال ۸۹	سال ۹۰	متوسط رشد (درصد)
کشاورزی و ماهیگیری	۶,۰۷۴	۸,۱۳۱	۸,۱۱۸	۹,۲۴۶	۱۱,۵۶۰	۱۴.۰۹
صنعت و معدن	۱۰,۹۲۹	۱۵,۵۳۸	۱۷,۷۸۹	۱۹,۲۹۰	۲۵,۲۵۴	۱۷.۷۶
ساختمان، آب، برق و گاز	۳,۹۴۰	۴,۸۹۰	۴,۹۱۰	۶,۰۷۱	۱۰,۴۲۹	۲۶.۰۳
خدمات	۱۸,۱۵۹	۲۳,۸۹۱	۲۶,۰۱۱	۲۸,۶۸۹	۳۶,۰۷۶	۲۰.۶۲
جمع ارزش افزوده	۳۹,۱۰۳	۵۲,۴۵۰	۵۶,۸۲۷	۶۳,۲۹۶	۸۳,۳۲۰	۱۹.۲۸
محصول ناخالص داخلی	۳۹,۸۴۰	۵۲,۸۴۱	۵۷,۶۲۰	۶۴,۸۵۰	۸۴,۹۹۳	۱۹.۴۷
درآمد سرانه (میلیون ریال)	۳۴	۴۵	۴۸	۵۴	۷۱	۱۷.۷۱

جدول ۲- سهم بخش های عمده اقتصادی از محصول ناخالص داخلی استان قزوین طی سالهای ۹۰-۱۳۷۹ (درصد)

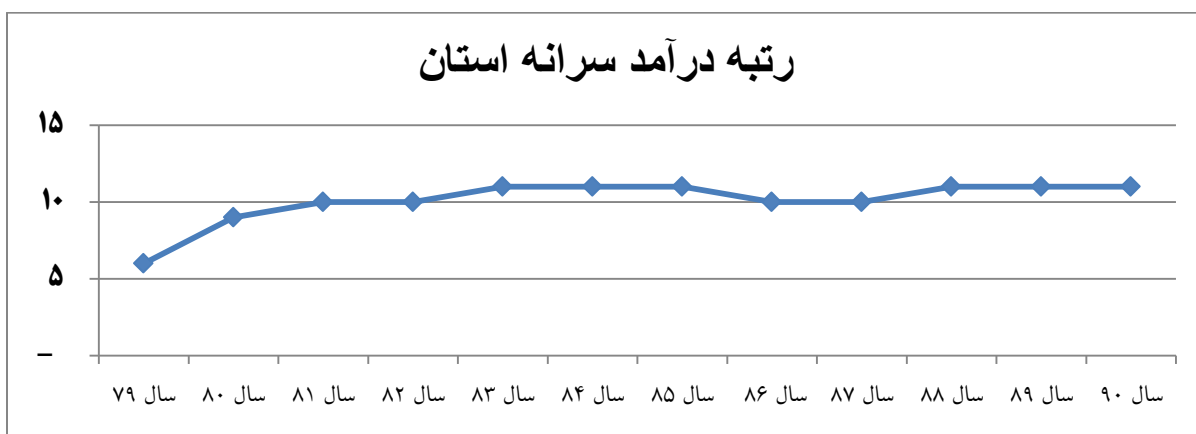
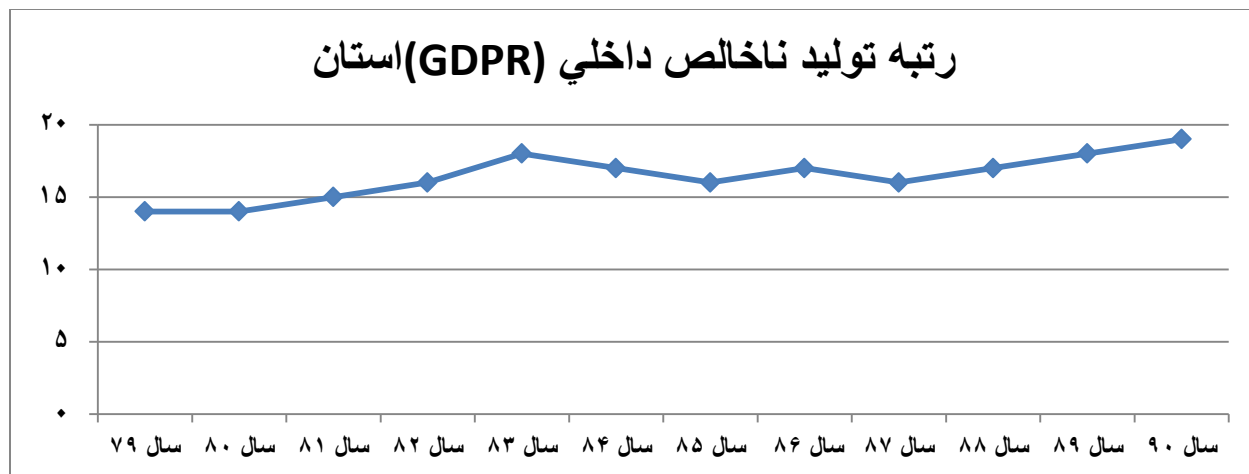
ردیف	نام بخش	سال ۷۹	سال ۸۰	سال ۸۱	سال ۸۲	سال ۸۳	سال ۸۴	سال ۸۵	سال ۸۶	سال ۸۷	سال ۸۸	سال ۸۹	سال ۹۰
۱	کشاورزی و ماهیگیری	۲۴	۱۸	۱۹	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۴	۱۴
۲	صنعت و معدن	۳۲	۳۴	۳۱	۳۰	۲۶	۲۶	۳۰	۳۰	۳۱	۳۴	۳۰	۳۰
۳	ساختمان، آب، برق و گاز	۶	۸	۷	۸	۹	۱۰	۸	۱۰	۹	۸	۹	۱۲
۴	خدمات	۳۸	۳۹	۴۲	۴۳	۴۶	۴۶	۴۷	۴۶	۴۶	۴۵	۴۴	۴۲
۵	خالص مالیات بر واردات	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۲	۱	۱	۲	۲
۶	محصول ناخالص داخلی	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

۳- رتبه بندی استان طی سالهای ۹۰-۱۳۷۹ براساس تولید ناخالص داخلی و درآمد سرانه

از بررسی شاخص های تولید ناخالص داخلی و درآمد سرانه استان طی دوره زمانی ۱۳۷۹ تا ۱۳۹۰ می توان نتایج زیر را بدست آورد:

الف- رتبه استان از ۱۴ در سال ۱۳۷۹ به ۱۹ در سال ۱۳۹۰ رسیده است نشان دهنده رشد توسعه ۵ استان بوشهر، البرز، یزد، کرمانشاه و همدان نسبت به استان قزوین می باشد. از جمله دلایل آن می تواند افزایش اعتبارات عمرانی این استانها و سرمایه گذاری در بخش های مهمی همچون ساخت پالایشگاه های نفت و پتروشیمی باشد. البته استان البرز بعد از تاسیس در رتبه بهتر از استان قزوین قرار گرفت.

ب- رتبه ۶ درآمد سرانه استان در سال ۱۳۷۹ به رتبه ۱۱ در سال ۱۳۹۰ رسیده است این شاخص نشان می دهد که رفاه اجتماعی ۵ استان بوشهر، ایلام، یزد، سمنان و اصفهان نسبت به استان قزوین افزایش داشته است. از جمله دلایل آن می تواند افزایش اعتبارات عمرانی این استانها و سرمایه گذاری در بخش های مهم اقتصادی باشد.

۴- مزیت‌های نسبی و توانمندی فعالیت های اقتصادی استان

توسعه و تربیت نیروی انسانی ماهر عامل کلیدی و پیش شرط ضروری برای دستیابی به توسعه پایدار است. این در حالی است که در دهه های گذشته اکثر دانشگاههای کشور فقط به پرورش متخصصین پرداخته اند و به ندرت به فکر پرورش دانشجویان کارآفرین بوده اند. توانمندی سازی این دانشجویان برای ایجاد کسب و کار جدید نیاز به آموزش در زمینه مهارت های کسب و کار و مهارت های کارآفرینی دارد. اما از طرفی عدم تناسب آموزش نیروی متخصص و فارغ التحصیلان استان با نیاز بازار کار نیز در اثربخشی آموزشهای کارآفرینی تاثیر بسزایی داشته است لذا جهت اثربخشی آموزشهای کارآفرینی، توجه به مزیت‌های نسبی و توانمندیهای استان ضرورتی اجتناب ناپذیر می باشد. اصولاً مزیت نسبی که در ارتباط با تجارت بین الملل و ملی مطرح می شود، به این معنی است که چنانچه کشوری یک کالا را نسبت به دیگر کالاها ارزانتر تولید کند، این کشور در تولید چنین کالایی مزیت نسبی دارد و بنابراین با وارد شدن به صحنه تجارت جهانی می تواند از صدور کالاهایی که در آن مزیت نسبی دارد منتفع گردد. بنابراین توجه به مزیت نسبی فعالیت‌های مختلف یکی از جنبه های برنامه ریزی اقتصادی است که اهمیت زیادی دارد. برای شناسایی

مزیت‌های نسبی روش‌های متعددی وجود دارد یکی از مهم‌ترین این روش‌ها ضریب مکانی می‌باشد شاخص ضریب مکانی درمداولترین شکل خود ابزاری برای اندازه‌گیری درجه تخصص تولیدی یک منطقه در فعالیت‌های مختلف اقتصادی محسوب می‌شود. از این رو در مقاله حاضر این متوسط ضریب مکانی برای استان قزوین برای بخش‌های عمده اقتصادی طی دوره زمانی ۱۳۷۹ تا ۱۳۹۰ محاسبه شده و مشخص گردید چه بخش‌های اقتصادی استان نسبت به کشور درارای مزیت نسبی می‌باشند. این شاخص از تقسیم سهم ارزش افزوده یک بخش اقتصادی از استان به سهم ارزش افزوده همان بخش اقتصادی از کشور بدست می‌آید.

ارزیابی متوسط ضریب مکانی

- ۱- اگر مقدار این شاخص برای یک بخش اقتصادی بزرگتر از ۱ باشد استان مزیت نسبی بیشتری نسبت به کشور دارد.
- ۲- اگر مقدار این شاخص برای یک بخش اقتصادی مساوی با ۱ باشد استان در سطح متوسط کشور می‌باشد.
- ۳- اگر مقدار این شاخص برای یک بخش اقتصادی کوچکتر از ۱ باشد استان مزیت نسبی کمتری نسبت به کشور دارد.

جدول ۳- متوسط ضریب مکانی فعالیت‌های اقتصادی بخش‌های صنعت و معدن استان

ردیف	شرح فعالیت‌ها	متوسط سهم ارزش افزوده استان به کشور (درصد)	متوسط ضریب مکانی پایه مکانی
۳-۰	معدن	۰.۲۴	۰.۰۱
۳-۵	نفت خام و گاز طبیعی	۰.۰۰	۰.۰۰
۳-۶	سایر معادن	۰.۲۴	۰.۳۸
۴-۰	صنعت	۲۹.۶۳	۲.۲۲
۴-۷	ساخت محصولات غذایی و انواع آشامیدنی‌ها	۳.۳۰	۱.۹۶
۴-۸	ساخت محصولات از توتون و تنباکو	۰.۰۰	۰.۰۰
۴-۹	ساخت منسوجات	۲.۲۹	۳.۴۵
۴-۱۰	ساخت پوشاک، عمل‌آوری و رنگ کردن خز	۰.۰۵	۰.۴۵
۴-۱۱	دباجی و پرداخت چرم و سایر محصولات چرمی	۰.۰۹	۱.۰۹
۴-۱۲	ساخت چوب و محصولات چوبی	۰.۱۸	۱.۱۰
۴-۱۳	ساخت کاغذ و محصولات کاغذی	۰.۴۰	۳.۶۵
۴-۱۴	انتشار، چاپ و تکثیر رسانه‌های ضبط شده	۰.۰۲	۰.۳۱
۴-۱۵	ساخت کک، فرآورده‌های حاصل از تصفیه نفت و سوخت‌های هسته‌ای	۰.۰۹	۰.۰۷
۴-۱۶	ساخت مواد شیمیایی و محصولات شیمیایی	۳.۴۴	۲.۰۲
۴-۱۷	ساخت محصولات از لاستیک و پلاستیک	۱.۳۴	۴.۱۲

۳.۶۷	۴.۶۹	ساخت سایر محصولات کانی غیر فلزی	۴-۱۸
۰.۷۱	۱.۱۱	ساخت فلزات اساسی	۴-۱۹
۲.۱۴	۱.۵۶	ساخت محصولات فلزی فابریکی بجز ماشین آلات و تجهیزات	۴-۲۰
۴.۰۴	۲.۸۶	ساخت ماشین آلات و تجهیزات طبقه بندی نشده در جای دیگر	۴-۲۱
۵.۱۲	۰.۱۱	ساخت ماشین آلات دفتری، حسابداری و محاسباتی	۴-۲۲
۲.۸۱	۱.۰۶	ساخت ماشین آلات و دستگاه‌های برقی طبقه بندی نشده در جای دیگر	۴-۲۳
۰.۲	۰.۰۱	ساخت رادیو و تلویزیون، دستگاه‌ها و وسایل ارتباطی	۴-۲۴
۸.۸۷	۰.۶۵	ساخت ابزار پزشکی، ابزار اپتیکی، ابزار دقیق و انواع ساعت	۴-۲۵
۱.۷۷	۲.۵۸	ساخت وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم تریلر	۴-۲۶
۵.۶۵	۰.۷۷	ساخت سایر تجهیزات حمل و نقل	۴-۲۷

جدول ۴- متوسط ضریب پایه مکانی فعالیت های اقتصادی بخش های خدمات و بازرگانی و فرهنگی استان

ردیف	شرح فعالیت‌ها	متوسط سهم ارزش افزوده استان به کشور (درصد)	متوسط ضریب پایه مکانی
۱	عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاها	۰.۹۴	۱۲.۸۶
۲	هتل و خوابگاه	۰.۱۳	۰.۰۲
۳	رستوران	۱.۲۷	۰.۹۶
۴	راه آهن	۰.۱۷	۰.۰۲
۵	حمل و نقل جاده ای	۰.۸۵	۴.۰۵
۶	حمل و نقل لوله ای	۰.۵۲	۰.۰۴
۷	حمل و نقل آبی	۰.۰۰	۰.۰۰
۸	حمل و نقل هوایی	۰.۰۰	۰.۰۰
۹	خدمات پشتیبانی و انبارداری	۰.۳۱	۰.۱۷
۱۰	پست و مخابرات	۰.۵۲	۰.۶۰
۱۱	بانک	۰.۵۶	۱.۰۷
۱۲	سایر واسطه گری های مالی و فعالیت های جنبی آنها	۰.۰۸	۰.۰۳
۱۳	بیمه	۰.۶۹	۰.۲۳
۱۴	خدمات واحدهای مسکونی شخصی	۰.۹۲	۷.۰۱
۱۵	خدمات واحدهای مسکونی اجاری	۰.۹۷	۱.۹۳
۱۶	خدمات واحدهای غیر مسکونی	۱.۰۸	۰.۴۹
۱۷	خدمات دلالاتن مستغلات	۱.۲۰	۰.۲۷
۱۸	کرایه و خدمات کسب و کار	۰.۶۶	۱.۰۳

۱۰۸	۰.۷۰	امور عمومی	۱۹
۰.۸۶	۰.۹۷	خدمات شهری	۲۰
۱.۱۱	۰.۶۸	امور دفاعی	۲۱
۰.۷۷	۱.۰۵	امور انتظامی	۲۲
۰.۱۶	۱.۰۲	تأمین اجتماعی اجباری	۲۳
۱.۲۶	۱.۱۲	آموزش ابتدائی دولتی	۲۴
۰.۰۳	۱.۰۱	آموزش ابتدائی خصوصی	۲۵
۱.۸۳	۱.۲۱	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه ای دولتی	۲۶
۰.۰۶	۰.۵۷	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه ای خصوصی	۲۷
۰.۴۷	۰.۸۳	آموزش عالی دولتی	۲۸
۰.۵۱	۱.۶۰	آموزش عالی خصوصی	۲۹
۰.۱۲	۱.۱۷	آموزش بزرگسالان دولتی	۳۰
۰.۰۷	۰.۶۰	آموزش بزرگسالان خصوصی	۳۱
۱.۳۵	۱.۰۹	بهداشت و درمان دولتی	۳۲
۱.۱۶	۰.۶۹	بهداشت و درمان خصوصی	۳۳
۰.۰۷	۱.۴۹	دامپزشکی	۳۴
۰.۲۲	۰.۸۶	مددکاری اجتماعی	۳۵
۰.۸۷	۱.۰۱	تفریحی، فرهنگی، و ورزشی	۳۶
۰.۱۵	۰.۸۳	مذهبی و سیاسی	۳۷
۰.۴۹	۱.۰۳	سایر خدمات	۳۸

جدول ۵- متوسط ضریب پایه مکانی فعالیت های اقتصادی بخش های کشاورزی استان

ردیف	شرح فعالیتها	متوسط سهم ارزش افزوده استان به کشور(درصد)	متوسط ضریب پایه مکانی
۱	زراعت و باغداری	۱.۸۵	۱۱.۹۶
۲	دامداری، مرغداری، پرورش کرم ابریشم و زنبور عسل و شکار	۱.۷۸	۴.۶۶
۳	جنگلداری	۰.۴۴	۰.۰۶
۴	ماهگیری	۰.۲۲	۰.۰۵

جدول ۶- متوسط ضریب مکانی فعالیت های اقتصادی بخش های آب، برق، گاز و ساختمان استان

ردیف	شرح فعالیت ها	متوسط سهم ارزش افزوده استان به کشور (درصد)	متوسط ضریب مکانی پایه مکانی
۱	برق	۰.۳۹	۰.۴۲
۲	توزیع گاز طبیعی	۰.۸۰	۰.۸۸
۳	آب	۱.۴۹	۰.۳۸
۴	ساختمان های مسکونی	۱.۱۱	۲.۵۷
۵	سایر ساختمان ها	۱.۳۶	۳.۹۴

نتیجه گیری و پیشنهادات :

۱- ارزش متوسط ضریب پایه مکانی شاخص بسیار مهم برای بررسی و ارزیابی عملکرد ۷۲ زیر بخش اقتصادی در سطح استان طی دوره زمانی ۱۳۷۹ تا ۱۳۹۰ می باشد. مقایسه این شاخص نشان می دهد که ۳۷ فعالیت اقتصادی استان متوسط سهم ارزش افزوده آنها نسبت به کل کشور بیشتر از ۱ بوده و لذا این ۳۷ فعالیت که بیش از ۵۰ درصد فعالیت های اقتصادی استان هستند، از مزیت نسبی بیشتری نسبت به کل کشور برخوردار می باشند. بنابر این فعالیت ها برای سرمایه گذاری جایگاه مناسبتری نسبت به سایر فعالیت های اقتصادی در استان دارند. لذا به مسئولین و مدیران برنامه ریزی بخش های مختلف اقتصادی استان پیشنهاد می شود با استفاده از این نتایج، مسیر روشنتری برای سرمایه گذاری بخش خصوصی انتخاب نمایند.

۲- بدیهی است با استفاده از این نتایج می توان در آموزشهای کارآفرینی متناسب با مزیت های نسبی زیر بخش های اقتصادی و نیاز بازار کار استان سرمایه گذاری مطلوب تری صورت پذیرد.

۳- از این ۳۷ فعالیت اقتصادی استان که از مزیت نسبی بیشتری نسبت به کل کشور برخوردار می باشند. ۱۶ فعالیت که ۴۳ درصد فعالیت های برتر استان هستند، مربوط به بخش صنعت بوده، ۲ فعالیت که حدود ۶ درصد فعالیت های برتر استان هستند، مربوط به بخش کشاورزی بوده و ۱۶ فعالیت که ۴۳ درصد فعالیت های برتر استان هستند، مربوط به بخش خدمات بوده و ۳ فعالیت که ۸ درصد فعالیت های برتر استان هستند، مربوط به بخش خدمات می باشند.

۴- از این ۳۷ فعالیت استان که از مزیت نسبی بیشتری نسبت به کل کشور برخوردار می باشند. ۱۲ فعالیت اولویت دار مربوط به بخش صنعت بوده، ۲ فعالیت بعدی مربوط به بخش کشاورزی بوده و ۴ فعالیت اولویت دار مربوط به بخش خدمات بوده و ۳ فعالیت اولویت دار مربوط به بخش آب، برق، گاز و ساختمان می باشند.

فعالیت های اقتصادی اولویت دار بخش صنعت استان عبارتند از :

۱- ساخت ابزار پزشکی، ابزار اپتیکی، ابزار دقیق و انواع ساعت

۲- ساخت سایر تجهیزات حمل و نقل

۳- ساخت ماشین آلات دفتری، حسابداری و محاسباتی

۴- ساخت محصولات از لاستیک و پلاستیک

۵- ساخت ماشین آلات و تجهیزات طبقه بندی نشده در جای دیگر

۶- ساخت سایر محصولات کانی غیر فلزی

۷- ساخت کاغذ و محصولات کاغذی

۸- ساخت منسوجات

۹- ساخت ماشین آلات و دستگاه های برقی طبقه بندی نشده در جای دیگر

۱۰- ساخت محصولات فلزی فابریکی بجز ماشین آلات و تجهیزات

۱۱- ساخت مواد شیمیایی و محصولات شیمیایی

۱۲- ساخت محصولات غذایی و انواع آشامیدنی

فعالیت های اقتصادی اولویت دار بخش کشاورزی استان عبارتند از :

۱- زراعت و باغداری

۲- دامداری، مرغداری، پرورش کرم ابریشم و زنبور عسل و شکار

فعالیت های اقتصادی اولویت دار بخش خدمات استان عبارتند از :

۱- آموزش عالی خصوصی

۲- دامپزشکی

۳- رستوران

فعالیت های اقتصادی اولویت دار بخش آب، برق، گاز و ساختمان استان عبارتند از :

۱- آب

۲- سایر ساختمان ها

۳- ساختمان های مسکونی